

A HOLMI POSTÁJÁBÓL

A DZSUNGEL KÖNYVE

Válasz Márton Lászlónak

Kedves Laci, köszönöm észrevételeidet. Leleplezném néhányukat. Ádázul. Ennek érdekében először erőnek erejével kiszagattánám őket kontextusukból, majd pedig, ekképpen védtelenné téve őket, egy kicsit megtaposnám őket, rugdosnám őket egy kicsit, közben kacagnék sátánian, és végül – szememben gonosz fény villan – diadalittasan abbahagynám.

De félre az efféle komolysággal. Tréfálkozunk inkább:

„Az írás sok szigorról és vajmi kevés szeretetről tanúskodik” – irod. Valószínűleg nem ugyanúgy értjük a „szigor” szót. Az írás szerintem szigorellenes. Igaz, nem szigorúan. A szeretet nem kizárólag elhatározás kérdése. De ne menjünk bele. Az egy nagyon más műfaj lenne. Maradjunk egy olyan beszédnél, amely valamennyire felkínálja magát a megvitathatóságnak. *„Farkas Zsolt eszménye, ha jól veszem észre, nem a megértő, hanem a leleplező kritika”,* és hát *„többnyire csak szeretet nélkül lehet leleplezni”*. Egy helyütt utalsz az olvasói szokásokra, maliciózan emlegetve, hogy ugyebár mik *„mozdítják elő egy-egy folyóiratszám olvasottságát”*. Úgy tűnik, abban, hogy mit *„veszel észre”,* nem különböztöl ettől az átlagtól, hacsaknem abban, hogy Téged a szeretet vezérel. Amely szeretet, a szeretetlen kritikust kivéve, bizonyára minden írásra egyformán érvényes. Azt nem tudom, hogy mi az eszményem, azt viszont (úgy) tudom, hogy a megértés és a leleplezés nem zárja ki egymást. Ellenkezőleg. Egyfelől, a leleplezés nagyon is mélyen érteni véli „tárgyát”. Olyannyira, hogy az utóbbi által prezentált „látszattal” szemben felfedezni véli annak „igazi” természetét, a lepel mögött az elleplezett „lényeket”, a „valót”. A gondolkodásnak ezzel a – szerintem többé-kevésbé mindenki megtevő – sematikájával szemben, itt nem részletezhető okokból, számos fenntartásom van. Emiatt, továbbá amiatt, hogy a „leleplezés” szónak van egy (számom-

ra) negligálhatóan, moralizáló, már-már kriminális felhangja – nem szeretem. (Leleplezni valami makacsul elleplezni akart dolgot – bűnt – lehet.) Másfelől, a megértés az emberi gondolkodás létmódja. A gondolkodás legegyszerűbb aktusai is alapvetően reflexívek, és a megértésnek az egzakt analízis számára követhetetlenül bonyolult szerkezetét tartalmazzák, már a legelemibb szinten is. A megértés és a leleplezés valóban egy koordináta-tengelyen van, de nem ellentétes, hanem egyugyanazon irányban. Minden kritika megért és leleplez. Viszont az értékelés nem elsősorban a megértés-leleplezés tengelyén mozog. És nem is a „*módszertan*”-én, akármi-lyen élvezetesen játssza is ezt el.

Hollywoodban egyre ügyesebbek. Tényleg. Az újabb filmek ma már másképp valószínűtlene, mint régebben. A jeleneteket mikroszinten sokkalta jobban oldják meg, mint akár csak tíz évvel korábban. Ma már csak nagy ritkán fordul elő, hogy leblokkolok egy jelenetnél, nem is tudom tovább követni a filmet, és hangosan azt kell mondanom: „Á. Ez nem így megy.” Így nem hagyja ott az anya a gyereket, így nem csókolóznak sose a szerelmese, így nem reagál senki a szerette halálára stb. Hogy maradhatott így ez a jelenet? Hogy nem zavarta a rendezőt? Hogy lehet ilyen ostobán valószínűtlennek lenni? Stb.

Viselkedésemet számos reflexió, sőt bírálat illetheti. Például, hogy mi ez a megátalkodott fixáció a „valószerűsége”re? Miért kell annak a nyomorult jelenetnek úgy történnie, ahogy „a valóságban”, pontosabban ahogy én azt elképzelem? (És akkor miért olyan izgalmas a teljesen „valószerűtlen” SZTALKER?) Sokat kéne gondolkodnom, hogy valami válaszfélét tudjak mondani erre, és még számos más, jogos kérdésre. Például, hogy: jó, jó, „valószerűség”, de miért kell annyira lera- gadni ennél az apróságnál, hogy már oda se tudsz figyelni tőle, és közben elmulasztasz egy csomó dolgot a filmből? Erre én se tudnék hirtelen válaszolni.

És arra sem, hogy miért nem látom a HALÁLNAPLÓ mondataitól, *„mit gondol Balassa a regény és a filozófia viszonyáról, a világ átléphetőségének problematikussá válásáról, modernizáció és értékőrzés összeegyeztethetőségéről stb.”*. Apropos, stb. Nekem mintha rémlene egy-két általános

probléma, egy-két „erdőrészlet”, amiről szó volt. Például, hogy mit gondol Balassa a „*ki-vonulásról*”, a kritikáról, a világi beszédről, az álomról stb., bár kétségkívül arra koncentráltam, *hogyan* beszél. Ami pedig a felsorolásod stb. előtti elemeit illeti, azok – amennyire munkásságodat ismerem – alapvetően *a te saját problémáid*. És ez így is van rendjén. Nem állítom, hogy nem lényegesek Balassa számára is, de nem inkább, mint amiket én olvastam bele/ki a szövegeibe/-ből. Mindazonáltal felhívnam a figyelmet a dolgozat címére. A Te „*képszerűség*” világában fogalmazva, címe nem az volt, hogy AZ ERDŐ, hanem az, hogy A FÁK KÉRGÉRŐL. Azt lehet mondani, hogy a kritika nevésegesen bagatell problémát tűzött ki maga elé, és lehet a mű súlyos és komoly és mély problémáira választ kereső olvasójaként elolvasásra méltatlannak tartani, de számon kérni tőle azt, amit nem tűzött ki maga elé...

Persze miért ne lehetne. Mindent lehet. Csak próbálgatom az érveket. Nem hiszem, hogy alapvető ellenvélemények esetén „az igazság” diszkurzíve kibontható. Sőt azt sem, hogy a konszenzus az a legfőbb jó, amelyre *minden* diszkurzusnak törekednie kell. Sőt az ellenkezőjét sem, hogy a disszenzus volna az; vagy azt, hogy a konszenzusra törekvés hiba. Mivel nem hiszem, hogy az igazság demonstrálható, pontosabban, hogy az igazság egy „világosan és tisztán” megragadható entitás volna, amelynek ellenállhatatlan kisugárzása van mindenkire, és hogy létezhet olyan ki-tüntetett módszer, amelyet szolgálatába fogadva győzedelmeskedhetnék a „puszta vélekedéseken”, az „idolumokon” és a „hamis bálványokon” – a „racionális” érvelésmódokban is csak annyira bízom, hogy tudom, ezek viszonylag elfogadott és hatékony retorikai technikák. Eszembe sem jut vakmerőbb reményeket táplálni, tényleg, ez számomra valami egészen alapvető és mindent átható probléma. Hogy a módszer és az értékelés, a módszer és az igazság viszonya alig elviselhetően esetleges; hogy a különböző „helyes” módszerek a véleményalkotás szociológiailag legitimált, ám éppen tudományosan legitimálhatatlan módozatai; hogy a „megfelelő módszer” kiválasztása annak a hadműveletnek a fedőneve, mely a kritikai analízis értékelését retorikailag szalonképeséssé és ezen be-

lül a lehető legghatásosabbá teszi; hogy a kritikus minél erősebben szeretné elhinni nyelv-játékának tudományosságát, módszerességét, közvetlen referencialitását és minél kevésbé meglátni annak lényegi retoricitását és végső legitimálhatatlanságát, annál ostobább és annál indokolatlanabban nagyképű. A nagybecsű és tiszta erkölcsű módszerek valójában mindenféle értékelés kurvái. „*Használható következtetések*”-ről lehet beszélni, de tudni kell, hogy annak a „*módszertanhoz*” nincs több köze, mint a „*már mindig is*” jelen lévő – bár „*már mindig is*” változó – „*ítélethez*”, értékeléshez. Az nem úgy megy, hogy valaki elolvassa a művet, és ekkor pusztán az objektív tényeket látja, majd nekiáll elemezni, és speciális eszközeivel tüzetesen átvizsgálja az objektumot, szétszeddeget, csoportosít, összerakosgat, összegzi a Módszerrel a Tényeket – és mindezek kezébe adják az Ítéletet. Ennyit „*az első pillanattól eldöntöttnek látszó elutasítás*”-ról. Azt pedig végképp nem hiszem, hogy írásom több vagy nagyobb „*módszertani problémát*” vetett volna fel, mint – például – Balassa akármelyik írása vagy a Te olvasói leveled. Ez utóbbiból nézzünk néhányat.

Ebben a pillanatban legalábbis, megoldhatatlannak látom azt a „*módszertani problémát*”, hogy hogyan lehetne meggyőző ellenvetést tenni ama kijelentésedre, mely szerint a HALÁLNAPLÓ mondatai „*egyáltalán nem rosszak, hanem, kontextusukból kiszakítva, védtelemek*”. Ugyanis teljességgel argumentálatlan, bár ez – szerintem – nem feltétlenül hiba. Csak vitatkozni legkényelemesebben érvelkel lehet. Számodra bizonyára jól megragadható és problémátlan az a bizonyos *kontextus*. Több *hosszú* példát hoztam arra, hogy miképpen problematikus számomra a szövegek minimális szemantikai kohéziója. „*Képszerűségedet*” egy másik metafora felé terelve, dolgozatomban azt állítottam, hogy ez az „*erdő*” egy dzsungel. Hiába változtatsz pozíciót, a vegetáció túl sűrű. És pontosan ebből, hogy nem láthatod az erdőt, tudod, mivel van dolgod: egy dzsungellel. Ezt a tézisémet, hosszadalmas bizonygatásával együtt, egyszerűen ignoráltad. Szeretet ide vagy oda, ez számomra elég durva eljárás.

Amaz kijelentés igazságértékét megállapítani, mely szerint „*végigkeckedem* *hosszú dolgozatomat*”, kiemelés tőlem, nincs mód. Csak

a legpuhább „ellenvetéseimet” mondom, azt is lágyan. Figyelemre méltónak találok, hogy ilyen éles tézis és megfogalmazás, mint e szóban forgó kijelentésé, főként a „végig”, csak nagyon kevés van az én látszólag nagyon éles kritikámban. Ezt egyáltalán nem védekezésül mondom, hiszen a keckeckedést – bizonyos korlátok között – sokkal üdítőbb időtöltésnek érzem, mint mondjuk egy félig impresszionisztikus-recitativ, félig fenomenologikus-tudományos, mindazonáltal teljes egészében unalmas kritikairást és -olvasást. Jólesik ez a kis keckeckedésed, bár eléggé meggondolatlannak látom. Érdemes belemenni ennek taglalásába? Nem tudom. Csak egy icipicit, hogy működtessük „a nyelv fatikus funkcióját” (Jakobson), mely, tekintettel az igazság (u)tópiáját és a hozzá el (nem) vezető módszert illető kételyeinkre, s a tényre, hogy mindez nem érinti kommunikációéhes, alapvetően társas lény mivoltunkat, talán fontosabb, mint valaha is gondoltuk. Szóval. Talán arról lehet szó, hogy a keckeckedés kategóriáját mint olyat jelentősen másképp értjük. Ahogy én értem, két alapvető konnotációja van, az egyik: „kötözködik, pimaszkodik”; a másik: „pitiáner dolgokon lovagol”. Megjegyzem, hogy a szó az őt tartalmazó mondatban az „aprólékos elemzések” szintagma szemantikai erőterében áll, vagyis az utóbbi konnotációt erősíti fel. Ezzel azonban nem akarom elhárítani magamtól az első konnotációt sem, „ellenkezőleg, nehezen tagadhatnám”, hogy perverz esztétikámban előkelő helyen szerepel az efféle Götzenhämmerung, akár a nietscheánus hagymáz formájában, akár a feyerabendi ismeretelméleti dadaizmus, a wolfe-i „újszurnalizmus” vagy a derridai módszeres keckeckedés formájában, vagy ahogy Marx a GFK-ban leosztja a neohegeliánusokat, ahogy Szabó Dezső – ismereteim szerint – egyetlen igazán kiváló, bár excesszusoktól sem mentes kritikájában a HALÁLFIAT elküldi a halál f(öncenzúra)ra, vagy ahogy egy egyébként ostobácska hollywoodi kommersz egy mellékmondatban „lerendezi” „Sontag kisaszszonyt”. Az első számú konnotáció értelmében írásom keckeckedési rátája valóban magasabb az itt-mostanság megszokottnál. Ám az én érzékelésem szerint a szóban forgó kritika túlnyomó hányadát egyfajta „racionális” érvelés teszi ki, melynek diszkurzivitása, argumentá-

ciós technikái, fogalmi készlete, sőt módszerei olyan rettenetesen nem különböznek a mai magyarországi kritika átlagától. Vagyis egy-két, a fehérállományi régiókat is megcélzó gonoszkodást, ártatlan retorikai gaztettet leszámítva nagyjából közönséges, általánosan bevett érvelésmódokat használ. De ha érzékelésem rúdul rászedett is, annyira csak nem, hogy ne venném észre „a tényt”, hogy végig-kek(most már nem mondom ki többször)em az írást. (Másfelől utalnék a vitánkra, amelyre Te is utalsz – leveled végén –, és amelynek egyik tanulsága, hogy még egy ilyen nagyon egyszerű szerkezetű és könnyen ellenőrizhető vitában is akadtak olyan „módszertani problémák”, amelyek az ötszillagos Metaxát háromcsillagossá tették.)

Idézed az írásomból, hogy „nem ártana felépíteni, diszkurzívabbá, áttekinthetőbbé tenni azt a szignifikációs folyamatot, amelyben egy korántsem kézenfekvő jelentésrendszer előáll”. Ezt úgy interpretálok, hogy én „atombiztos mondatokat”, a „kifejtés egyértelműségét, az argumentáció sarkalosságát, a valószínűsített vélekedések meggyőző csoportosítását” „kérem számon”, sőt „követelem meg normaként”. Kiemelések tölem. Az igazság demonstrálhatóságát és az érvelés univerzális érvényét illető kétségeim között hányódva csupán annyit mondhatok: Isten a tanúm, hogy a mondat nagyon nem azt jelenti, ahogyan interpretálok. Semmiféle fontos dologról nem tudok, amely beszorítható volna „a formális logikán alapuló ráció keretei közé”. A frappáns Ignotus-mondat (Akasszanak fel, ha értem, de gyönyörű) egy olyan művészetérzékelésnek és -értésnek a megfogalmazása, amely nélkül a huszadik század művészetének csaknem egésze idegen marad – viszont egy a magyart legalábbis nem utaló gimnazistától fölfelé mindenki tudja is ezt. Én is. Nagyon érdekes megfigyelés, és főleg a megfigyelés nézőpontja érdekes, mely szerint „a közönséges nyelv nem is annyira közérthetőséget jelent, inkább a mindenkori beszélő személyes tulajdonságainak és fantáziaműködésének eltiúntetését teszi normává”, bár szerintem jócskán alábecsüli a nyelvnek a gondolkodásban, a fantáziaműködésben és az egész lelki apparátusban játszott alapvető és szerteágazó szerepét, leszámítva azt, hogy a nyelven kívüli lelki inskripciókat valahogy mégis hatalmában áll kitörölni. Az „üditő rendszeridegenségekkel”,

„furcsaságokkal és szertelenségekkel” – legalább háromszor hangsúlyoztam a kritikámban – az égvilágon semmi bajom, kivéve, ha túl sok van belőlük. Hogy hol kezdődik a „túl sok”, mint oly sok mindent, szintén nem lehet formálisan megmondani. Például Pilinszky költészetében kétszer fordul elő a torony, hangsúlyos helyeken. Egyszer az APOKRIF-ban („*Iszonyu terhe omlik alá a levegőn, hangokat ad egy torony teste*”), egyszer pedig az IMPROMPTU-ban („*S a házak közt, a homokon a roppant tömegű torony. Ki eszelhet ki nála szomorúbbat?*”). Elképzelhető, hogy ez a két előfordulás kapcsolódik egymáshoz; mindkétszer meglehetősen irracionális, érthetetlen és meghökkenítő módon bukkan fel. Legalábbis nekem alapvető megértési problémáim vannak mindkettővel. Mégis az APOKRIF-beli egyszerűen irritál, az IMPROMPTU-belit viszont döbbenetes erejűnek érzem. Nem tudnám általában megmondani, mikor lesz „túl sok” furcsaság és túl sűrű a homály. De az egyes esetekben általában azért mégis egyértelmű. Általában annyit tudnék mondani, amennyit Cioran: „*Nincs igazi művészet egy jókora adag banalitás nélkül. Azt, aki folyton a szokatlant tárja elé, hamarosan megunom, minthogy mi sem olyan elviselhetetlen, mint a rendkívüli egyformasága.*”

A HALÁLNAPLÓ MONDATAIRÓL című írást tehát azzal vádolod, hogy nem áttal a HALÁLNAPLÓ mondatairól írni, és ezt nem csupán úgy érted, hogy kikerüli a szóban forgó mű más problémáit, hanem úgy is, hogy nem vállalja az egész Balassa-életmű hasonló problémáinak elemzését. Így igaz. De még erről is írnom – a szükséges módszertani gondossággal –, az már túl sok lenne, nekem is, másoknak is. Kitüntető érdeklődésre válaszolva dióhéjban annyit, hogy Balassa életművének korábbi darabjait – az általam felvetett beszédmódprobléma szempontjából – átlagban egy kicsit jobbnak találok, helyenként sokkal jobbnak (pl. Flaubert-ről, Mézőly FILM-jéről), helyenként ugyanolyannak, mint a HALÁLNAPLÓ-t. Nagy különbség viszont, hogy, egy: az ancien régime-ben Balassa az irodalom szabadságharcának katonája, s mint ilyen, egyértelműen pozitív figurája volt, kettő: az a többé vagy kevésbé homályos-maszatolós, profetikus stílus akkor e szabadságharc egyik leghatékonyabb beszéd-

módja lehetett. Ám ami akkor izgalmas utalás lehetett, az ma érthetetlen utalgatódsdi, ami akkor enigmatikus lehetett, az ma zavaros, és ami akkor karizmatikus lehetett, az ma pózoló és dagályos. Azt írod, hogy „...bátran szembe kell nézni az életmű tartós és erős hatásának problémáival...”. Szerintem is, kiemelés tőlem. Nekem nincs kedvem a feladathoz. (A gyanakvó hermeneutákat itt külön megkérném: ne habozzanak levonni következtetéseiket.) Mindazonáltal én is osztom azt a széles körű vélekedést, hogy egy megcsontosodott, nem túl jó szellemiségű, meglehetősen monolitikus, ráadásul egy buta és irodalomellenes irodalompolitika által túrt-tiltott-támogatott közegben Balassa fellépése kifejezetten és csak igen kevesek által kétségbe vontan progresszív volt. Balassa az úgynevezett „újabb irodalom” paradigmájának egyik fő megrementője volt. Munkássága talán irodalompolitikailag a legtisztelretreméltóbb. De értékelései – Esterházy, Nádas stb., és elődeik: Ottlik, Mézőly, Mándy stb. művészetének centrumba nyomása – a ma meghatározó esztétikai ítéletek és diszkurzusok szerint is (és szerintem is) jók voltak, olyannyira, hogy, úgy tűnik, ennek radikális átértékelésére a közeljövőben nem kerül sor, dacára annak, hogy az úgynevezett „legújabb irodalom” kritikussai, úgy tűnik, radikálisan más megközelítéseket érvényesítenek, lásd Szilasi, Szilágyi, Szirák, hogy csak néhány kitűnően alliteráló kitűnőséget említsek. E fent felsoroltak miatt volt szerintem Balassa hatása „erős”. A „tartós”-sal viszont óvatossább lennék. Valószínű, hogy, mindezek egyértelmű elismerése mellett is, Balassa munkássága egyre inkább kiszorul a kritikai diszkurzus centrumából. És nem csupán azért, mert az ő nagy korszakának körülményei és normái mára igen megváltoztak, ő viszont nemigen, hanem azért is, mert a fent emlegetett paradigmán kívüli irodalomra láthatóan és bevallottan nem fogékony, például olyan, a jövőben nagy valószínűséggel meghatározó szerzők művei iránt, mint Darvasi, Garaczi, Kemény, Szijj stb., sőt, már a félig-meddig az előző paradigmához tartozó Kukorelly és Parti Nagy iránt sem. (Ezek persze durva fogalmak, precizizozásukra itt nincs tér; nyilvánvaló, hogy sem a „Péter-paradigma”, sem a „Csipesz-paradig-

ma” nem monolit, továbbá, hogy a kettő egymásra következése egyáltalán nem diszkontinuus.)

Tréfából ennyit mára. Nagyon örülök neki, hogy – sokakkal ellentétben – nem vérre menő verekedésként és „az ellenség” megsemmisítéseként érzékelted kritikámat. Ennél semmi sem áll tőlem távolabb, hacsak nem az „úriemberek” unalmas bájcsevegése.

Barátsággal:

Farkas Zsolt

London, 1994. szeptember 30.

Kedves Szerkesztő Úr!

Ardó Zsuzsannának a *Holmi* szeptemberi számában közzétett, AZ ANGOL SZÍV REJTELMEI? című dolgozatát szeretném néhány kérdőjellel megtűzdelni. Bár az olvasmányos esszé és a tisztességes recenzió itt kifejezetten félresikerült ötvözete egyszerre nagy támadási felületet kínál, és óriási hiányérzetet is teremt, innen Angliából Ardó Zsuzsannának csak a nyelvtanulás, a piac és a kultúra összefüggéseiről vallott nézeti tisztázását kísérelném meg. A téves értelmezéseket és ezek következményeit ugyanis a poentírozott szövegnek a „ha-már-X-akkor-miért-nem-Y” típusú retorikája könnyen elfogadathatja a *Holmi* gyanútlan olvasóival.

Először is a LONGMAN'S DICTIONARY OF ENGLISH LANGUAGE AND CULTURE (LDELIC), más hasonló könyvvel együtt – könyv. A folyékony beszédet ezzel úgy kapcsolatba hozni, ahogyan ezt dolgozatában teszi Ardó Zsuzsanna, nem lehet. Jellemző, hogy már dolgozata címében is misztifikálja e művet, hiszen az eredeti angol reklámszövegben szó sincs rejtelmekről, csak az angol nyelv legfelsőbbjéről vagy leglelkéről.

Angliában különben nagy hagyománya van a reklámnak és a reklámszövegnek, több angol író és költő épp reklámirodában kezdte pályáját. Lehet, hogy a reklám világa is azok közé a kulturális tanulandók közé sorolható, amelyekkel az LDELIC-féle köteteknek is foglalkozniuk kell. Mindenesetre tisztában

kell lennünk azzal, hogy a *caveat emptor* kifejezés jóval megelőzi a kapitalizmus korszakát. S vegyük észre, hogy az, aki a piactól félti a kultúrát, a *kultúra* szót másképp és veszélyesen értelmezi.

Éppen ezért az LDELIC címében AZ ANGOL NYELV ÉS KULTÚRA kifejezést nem lehet úgy tagolni, hogy AZ ANGOL NYELV + (A) KULTÚRA, mint Ardó Zsuzsanna gondolja. Természetesen AZ ANGOL NYELV-ÉS-KULTÚRÁ-ról van szó, tehát nem valami abszolútnak vélt, „nemzetközi” értékhalmastról vagy értékrendről, hanem a pusztá (bár alapos) nyelvtudást kiegészítő, az angolokkal történő kommunikációt elősegítő, kulturális angol tudnivalókról. Ennek a kiegészítésnek a *határaitól* bőven lehet vitatkozni, azonban Ardó Zsuzsanna világosan az előbbi értelmezés jegyében kifogásolja ezt a művet.

Illusztrációként álljon itt a következő eszmefuttatása: „*Ha se Hegel, se Heidegger nem kerül be a szótárba, megértem; ha mindkettőjük kimarad, nem szólnék egy szót sem. De mi indokolja, hogy Hegel benne van, Heidegger viszont nincs?*” Erre a jellemzően félköltői kérdésre rendkívül fontos a nem költői válasz. Ha valaki a filozófiáról kíván tájékozódni angol nyelven, AZ ENCYCLOPEDIA BRITANNICA-tól kezdve lexikonok, kézikönyvek, szakkönyvek végeláthatatlan sora áll rendelkezésére. Amit *ez a szótár* (Ardó Zsuzsanna is elismeri, hogy nem lexikonról van szó) hivatott közölni, csak annyi, hogy – Hegellel ellentétben – Heidegger szinte teljesen ismeretlen Angliában, az angol gondolkodásra, kultúrára eddig komoly hatással nem volt. (Csak a kontinentális beállítottságáról is híres, intellektuális szempontból Angliában egyedülálló George Steiner írásaiban lelhető fel nyoma.) A szótárnak nem dolga minősíteni ezt az állapotot; ez tény, akár a piac. S ezt az Angliában folytatott társalgások, sőt az angol kultúrával foglalkozók számára potenciálisan fontos tudnivalót a HEIDEGGER címszó mellőzésével e szótár sikeresen közölte.

Egy hétköznapi példa a londoni HAMPSTEAD és a ST. JOHN'S WOOD közötti különbség. HAMPSTEAD azért (is) szerepel címszóként ebben a szótárban, mert *részben lexikalizálódott fogalom*, például azt mondják, hogy „Hampstead intellectual” (=